

EL

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 29.11.1999
COM(1999)619 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με το "θεμιτό εμπόριο"

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με το "θεμιτό εμπόριο"

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Εισαγωγή.....	3
2. Η έννοια του <i>θεμιτού εμπορίου</i>	3
3. Πώς λειτουργεί το <i>θεμιτό εμπόριο</i> στην πράξη;	5
3.1. Το παραδοσιακό κίνημα του <i>θεμιτού εμπορίου</i>	5
3.2. Πρωτοβουλίες σήμανσης.....	6
3.3. Βασικοί οργανισμοί που εμπλέκονται στο <i>θεμιτό εμπόριο</i>	7
4. Το <i>θεμιτό εμπόριο</i> στην Ευρωπαϊκή Ένωση	8
4.1. Εμπορική δραστηριότητα	8
4.2. Πολιτική δραστηριότητα	9
4.3. Το ενδιαφέρον των καταναλωτών.....	9
5. Τρέχουσες δραστηριότητες της ΕΕ για τη στήριξη του <i>θεμιτού εμπορίου</i>	10
5.1. Χρηματοδοτική στήριξη για οργανισμούς που εμπλέκονται στο <i>θεμιτό εμπόριο</i>	10
5.2. Άλλη χρηματοδοτική υποστήριξη.....	11
5.3. Νομοθεσία	11
5.4. Άλλες σχετικές δραστηριότητες - ηθικό εμπόριο/κώδικες δεοντολογίας	12
6. Το <i>θεμιτό εμπόριο</i> , ο ΠΟΕ και η ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου.....	13
7. Ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εξέταση της περαιτέρω στήριξης των δραστηριοτήτων του <i>θεμιτού εμπορίου</i> εκ μέρους της ΕΕ.....	15

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το άρθρο 177 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναφέρει ότι η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα της συνεργασίας για την ανάπτυξη ευνοεί:

- "τη σταθερή και διαρκή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδίως των πιο μειονεκτικών,
- την αρμονική και προοδευτική ένταξη των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία,
- την καταπολέμηση της ένδειας στις αναπτυσσόμενες χώρες."

Το *θεμιτό εμπόριο* αποτελεί παράδειγμα ανάπτυξης η οποία λαμβάνει χώρα μέσω των εμπορικών σχέσεων και των βελτιούμενων εμπορικών ευκαιριών για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ των αναπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών και για να διευκολυνθεί η καλύτερη ένταξη των αναπτυσσόμενων χωρών στην παγκόσμια οικονομία. Οι πρωτοβουλίες για το *"θεμιτό εμπόριο"* παρέχουν στους καταναλωτές την ευκαιρία να συμβάλλουν στην σταθερή και διαρκή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω των αγοραστικών τους προτιμήσεων.

Το παρόν έγγραφο έχει συνταχθεί κατόπιν την ανάληψης εκ μέρους της Επιτροπής, στο Συμβούλιο του Ιουνίου 1998, της υποχρέωσης να υποβάλει ανακοίνωση για το *θεμιτό εμπόριο* και κατόπιν αιτήματος του Κοινοβουλίου για ανακοίνωση (Εκθεση Fassa).

Περιγράφει την έννοια του *θεμιτού εμπορίου* και παρέχει ένα συνοπτικό περίγραμμα της υφιστάμενης κατάστασης με στόχο να υποβοηθήσει τη συζήτηση σχετικά με τις ενέργειες που η ΕΕ θα μπορούσε να αναλάβει για να συνδράμει την ανάπτυξη του *θεμιτού εμπορίου* εντός της ΕΕ και, κατ'αυτόν τον τρόπο, να συμβάλει στους βασικούς στόχους της αναπτυξιακής πολιτικής της ΕΕ που καθορίζονται στο άρθρο 177 της Συνθήκης.

Συνεπώς η παρούσα ανακοίνωση συνιστά το αρχικό πρώτο βήμα από το οποίο η Επιτροπή θα αναπτύξει τις θέσεις της σχετικά με το *θεμιτό εμπόριο* και με το πώς θα ενταχθεί στις υφιστάμενες κοινοτικές πολιτικές.

2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΜΙΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Η έννοια του *θεμιτού εμπορίου* έχει αναπτυχθεί στα δυτικά κράτη κατά τη διάρκεια των τελευταίων 40 ετών περίπου, σε ανταπόκριση προς την αυξανόμενη αναγνώριση του γεγονότος ότι τα οφέλη που συσσωρεύονται από την εμπορία και την ανάπτυξη του εμπορίου δεν διανέμονται κατ'ανάγκην μεταξύ όλων των χωρών και όλων των στρωμάτων του πληθυσμού σε κάθε χώρα κατά συγκρίσιμο τρόπο.

Στόχος του *θεμιτού εμπορίου* είναι να εξασφαλίσει ότι οι παραγωγοί εισπράττουν αμοιβή η οποία αντικατοπτρίζει μία επαρκή ανταπόδοση για τη συνεισφορά τους σε εξειδίκευση, εργασία και πόρους, και ένα μερίδιο του συνολικού κέρδους ανάλογα με την προσφορά τους. Αυτό συνήθως επιτυγχάνεται με συμφωνία των συμμετεχόντων στην πρωτοβουλία για το *θεμιτό εμπόριο* να καταβληθεί μια θεμιτή τιμή, που αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστής κάθε φορά διαπραγμάτευσης. Σε καταστάσεις στις οποίες η τιμή των αγαθών συμφωνείται διεθνώς, (π.χ. καφές και κακάο) καθορίζεται μια ελάχιστη τιμή ώστε οι παραγωγοί να εισπράττουν

αμοιβή ανώτερη της παγκόσμιας τιμής για το προϊόν τους. Το γεγονός αυτό παρέχει στους παραγωγούς τη δυνατότητα να υιοθετήσουν βελτιωμένα συστήματα παραγωγής και συνθήκες εργασίας προς όφελος αγροτών και εργατών και του περιβάλλοντος.

Το *θεμιτό εμπόριο* αποδίδει στους παραγωγούς των αναπτυσσόμενων χωρών υψηλότερα εισοδήματα για τα αγαθά τους καθώς και αυξημένες ευκαιρίες για την εξεύρεση νέων αγορών. Κατ'αυτόν τον τρόπο το *θεμιτό εμπόριο* αποσκοπεί στο να συμβάλει στην καθιέρωση των συνθηκών αυτών που θα ευνοήσουν ένα υψηλότερο επίπεδο κοινωνικής προστασίας και προστασίας του περιβάλλοντος στις αναπτυσσόμενες χώρες. Στην Ευρώπη οι πολίτες προστατεύονται από το κοινοτικό και τα εθνικά δίκαια που διέπουν τομείς όπως η υγιεινή και η ασφάλεια στην εργασία, η προστασία του περιβάλλοντος και τα νομοθετικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις εργοδοτών και εργαζομένων. Παρόμοια νομοθετικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα (όπως, για παράδειγμα, τα θεμελιώδη πρότυπα εργασίας, όπως έχουν ενσωματωθεί στη δήλωση της ΔΟΕ της 18ης Ιουνίου 1998 για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στον Τόπο Εργασίας), βρίσκονται σε εξελικτική διαδικασία σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά ακόμη και εκεί όπου τα δικαιώματα αυτά υφίστανται, οικονομικές ή άλλες συνθήκες πιθανώς να δυσχεραίνουν τη διασφάλιση της τήρησης του νόμου. Το *θεμιτό εμπόριο* αποσκοπεί στο να ανακουφίσει τις συνθήκες αυτές ενδυναμώνοντας τη σταθερή και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη από τη βάση προς τα πάνω. Το *θεμιτό εμπόριο* ελπίζει επίσης να μειώσει ορισμένες από τις ανισότητες που έχουν εξελιχθεί επί δεκαετίες μεταξύ βιομηχανικών και αναπτυσσόμενων χωρών ως αποτέλεσμα της σχετικής μείωσης των τιμών βασικών και κυρίως γεωργικών αγαθών.

Παραδείγματος χάριν, το *θεμιτό εμπόριο* είναι ιδιαίτερα χρήσιμο σε παραγωγούς μικρής κλίμακας, ειδικά στον γεωργικό και τον χειροτεχνικό τομέα, δεδομένου ότι οι παραγωγοί που εργάζονται σε μικρή κλίμακα στις αναπτυσσόμενες χώρες συχνά ζουν σε απομονωμένες αγροτικές περιοχές και δεν παράγουν επαρκή ποσότητα για άμεση εξαγωγή. Εξαρτώνται από ενδιάμεσους τόσο για την πώληση των προϊόντων τους όσο και για την παροχή πιστωτικών διευκολύνσεων. Ορισμένοι αγρότες έχουν μειώσει την εξάρτησή τους δημιουργώντας δικούς τους συνεταιρισμούς προώθησης στην αγορά, γεγονός που τους επιτρέπει να συγκεντρώσουν πόρους και να μοιράζονται την τεχνική εμπειρία και τις εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων σε ορισμένες περιπτώσεις των δημοτικών υπηρεσιών, όπως κλινικές και σχολεία. Εναλλακτικές εμπορικές οργανώσεις (οι οποίες αναφέρονται στη συνέχεια του παρόντος εγγράφου) μπορούν να παράσχουν μία κρίσιμη γεφύρωση στην ανάπτυξη επιτυχημένων συνεταιρισμών, μέσω της καταβολής της τιμής του *θεμιτού εμπορίου* και παρέχοντας συνδρομή που μπορεί να κυμαίνεται από την παροχή βοήθειας προς τον συνεταιρισμό για να καθιερωθεί ως εξαγωγέας έως την αγορά μίας συσκευής φαξ.

Οι πρωτοβουλίες *θεμιτού εμπορίου* δύνανται να περιλαμβάνουν παροχή προκαταβολών στους παραγωγούς και τη θέσπιση συμβατικών σχέσεων για την παροχή μακροπρόθεσμης εξασφάλισης. Έτσι βελτιώνεται η σταθερότητα του εισοδήματος, διευκολύνοντας τον προγραμματισμό και τις επενδύσεις, και οι παραγωγοί έχουν καλύτερο έλεγχο επί των αποφάσεων που αφορούν την μεταποίηση και την εμπορία της παραγωγής τους. Το *θεμιτό εμπόριο* δύναται επίσης να παράσχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιείται μέρος του εισοδήματος για την αύξηση της δυναμικότητας για ζητήματα όπως η ίδρυση ομάδων παραγωγών (όπως περιγράφηκε ανωτέρω) και εγκαταστάσεων για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας, π.χ. για την μεταποίηση σπόρων καφέ. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι τα κέρδη από το *θεμιτό εμπόριο* είναι προς όφελος της κοινότητας ως συνόλου και όχι για προσωπικό κέρδος.

Η έννοια του *θεμιτού εμπορίου* εφαρμόζεται ειδικά στο εμπόριο μεταξύ αναπτυσσόμενων και περισσότερο αναπτυγμένων χωρών. Δεν αφορά άμεσα προϊόντα που παράγονται στην ΕΕ,

όπου οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές προδιαγραφές διαφυλάσσονται ήδη από το νόμο. Όλη η εγχώρια παραγωγή, οι παραγωγοί και οι εργάτες τυγχάνουν ήδη επιπέδων κοινωνικής και περιβαλλοντικής προστασίας τουλάχιστον του ιδίου επιπέδου με αυτά που θεσπίζονται για τα προϊόντα του *θεμιτού εμπορίου*.

Οι πρωτοβουλίες του *θεμιτού εμπορίου* προέρχονται από ιδιωτικές μη κυβερνητικές οργανώσεις. Βασίζονται στην παροχή κινήτρων με την έννοια ότι επαφίενται στην επιλογή των καταναλωτών και δεν διαχειρίζονται τις εμπορικές συναλλαγές ή με άλλους τρόπους θέτουν φραγμούς στην πρόσβαση στην αγορά στις διάφορες χώρες. Αυτό παρέχει στους καταναλωτές την ευκαιρία να βελτιώσουν το επίπεδο διαβίωσης και την ποιότητα ζωής των παραγωγών στις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω μίας σταθερής προσέγγισης που κατευθύνεται από τις δυνάμεις της αγοράς.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι ενώ ο όρος *θεμιτό εμπόριο* μπορεί να θεωρηθεί ως μορφή ηθικών εμπορικών συναλλαγών, ο όρος συνήθως χρησιμοποιείται αναφερόμενος σε δίκαιες εμπορικές συναλλαγές οι οποίες ενδυναμώνουν την οικονομική θέση μικρής κλίμακας παραγωγών και ιδιοκτητών γης οι οποίοι διαφορετικά θα ετίθετο στο περιθώριο του βασικού ρεύματος των εμπορικών συναλλαγών. Ο όρος "ηθικό εμπόριο" χρησιμοποιείται συχνότερα σε σχέση με δραστηριότητες (π.χ. κώδικας δεοντολογίας) από πολυεθνικές εταιρίες που δρουν στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες επιδεικνύουν τις ηθικές και κοινωνικές ευθύνες τους απέναντι στους εργαζόμενους ή σε άλλους εταίρους.

3. ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΤΟ ΘΕΜΙΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Υπάρχουν διάφοροι δρόμοι μέσω των οποίων τα αγαθά του *θεμιτού εμπορίου* διατίθενται στους καταναλωτές. Όλες οι διαδρομές είναι μέσω ιδιωτικών πρωτοβουλιών, οι πιο κοινές από τις οποίες είναι μέσω του παραδοσιακού κινήματος του *θεμιτού εμπορίου* (συμπεριλαμβανομένων των εναλλακτικών εμπορικών οργανισμών) και πρωτοβουλιών σήμανσης, εντούτοις, ορισμένες μεμονωμένες εταιρίες ή έμποροι λιανικής, οι οποίοι δεν ανήκουν σε καμία συγκεκριμένη οργάνωση, δύνανται να ισχυριστούν ότι εφαρμόζουν το *θεμιτό εμπόριο* σε ορισμένα ή όλα τα προϊόντά τους.

3.1. Το παραδοσιακό κίνημα του θεμιτού εμπορίου

Η έννοια του *θεμιτού εμπορίου* αρχικά αναπτύχθηκε από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) που ενδιαφέρονταν για το εμπόριο και την ανάπτυξη. Οι πρώτες πρωτοβουλίες *θεμιτού εμπορίου* εμπεριείχαν τη δημιουργία εναλλακτικών εμπορικών οργανώσεων ή "επιχειρήσεων *θεμιτού εμπορίου*". Ξεκινούσαν συχνά από εκκλησίες ή φιλανθρωπικά ιδρύματα, αν και αρκετές από αυτές έχουν σήμερα γίνει ανεξάρτητες εταιρίες.

Η όλη φιλοσοφία της παραδοσιακής αυτής διαδρομής του *θεμιτού εμπορίου* βασίζεται στη χρήση των αρχών του *θεμιτού εμπορίου* ως βάση για τις εμπορικές σχέσεις με παραγωγούς και προμηθευτές στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι εισαγωγικές οργανώσεις εντοπίζουν και επιλέγουν προϊόντα, τα εισάγουν και τα εμπορεύονται προς τους καταναλωτές χρησιμοποιώντας ποικιλία μεθόδων, π.χ., άμεση λιανική πώληση μέσω των "World Shops", άλλων ΜΚΟ, εκκλησιαστικών ομάδων, ταχυδρομικών παραγγελιών, κλπ.

Όλες οι πτυχές των εμπορικών τους πράξεων βασίζονται στην ηθική του *θεμιτού εμπορίου*, και το κατά το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της τελικής τιμής αποδίδεται στους παραγωγούς. Σε πολλές περιπτώσεις τα οποιαδήποτε δημιουργούμενα κέρδη διατίθενται για αναπτυξιακούς σκοπούς, αν και ορισμένες από αυτές συνιστούν συμβατικές εμπορικές

πράξεις. Η πλειοψηφία των προϊόντων που διατίθενται μέσω των World Shops δεν φέρουν τέτοια σήμανση, η αγορά πραγματοποιείται με βάση την εμπιστοσύνη. Οι εμπορικές ονομασίες ή η ταυτότητα των οργανώσεων αυτών αποτελούν από μόνα τους σημεία προς τους καταναλωτές ότι τα προϊόντα και οι επιχειρηματικές πρακτικές είναι σύμφωνες με τις αρχές του *θεμιτού εμπορίου*. Εντούτοις, υπάρχουν θεσπισμένα κριτήρια και κάποια παρακολούθηση πραγματοποιείται από τις ίδιες τις οργανώσεις ή από τους εταίρους τους στην αναπτυσσόμενη χώρα.

3.2. Πρωτοβουλίες σήμανσης

Η δεύτερη οδός διάθεσης στην αγορά, η οποία έχει αναπτυχθεί σταθερά από τότε που ξεκίνησε στις Κάτω Χώρες το 1988, είναι μέσω της πιστοποίησης του *θεμιτού εμπορίου*. Ο στόχος στην περίπτωση αυτή είναι να ακολουθηθούν οι συνήθειες οδοί διανομής ώστε να διευκολυνθεί η μεγαλύτερη πρόσβαση προς τα προϊόντα του *θεμιτού εμπορίου*. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει πλέον η εμπιστοσύνη που παρέχει ο στενός σύνδεσμος μεταξύ του παραγωγού και του σημείου διάθεσης όπως με το παραδοσιακό κίνημα του *θεμιτού εμπορίου*. Στην περίπτωση αυτή, οι εισαγωγείς και οι έμποροι είναι συνήθεις εμπορικές εταιρίες, και τα αγαθά πωλούνται μέσω συνηθισμένων καταστημάτων λιανικής πώλησης, αλλά το σήμα *θεμιτού εμπορίου*, που χορηγείται από μία υπηρεσία σήμανσης *θεμιτού εμπορίου*, σημαίνει για τον καταναλωτή ότι τα αγαθά και η αλυσίδα διάθεσης στην αγορά τηρούν τις αρχές του *θεμιτού εμπορίου*. Τα τέσσερα σήματα *θεμιτού εμπορίου* που χρησιμοποιούνται στην ΕΕ είναι “Max Havelaar”, “Transfair”, “Fairtrade Mark” και “Rättvisemärkt”. Οι οργανισμοί πιστοποίησης (με την ίδια επωνυμία όπως και το σήμα) που τα χορηγούν είναι μέλη της FLO (Fair Trade Labelling Organisations International - διεθνής σύνδεσμος οργανώσεων σήμανσης *θεμιτού εμπορίου*) η οποία τις συντονίζει σε επίπεδο ΕΕ και σε διεθνές επίπεδο.

Οι υπηρεσίες πιστοποίησης καθορίζουν τα κριτήρια τα οποία πρέπει να τηρούνται ώστε ένα προϊόν να φέρει σήμα του *θεμιτού εμπορίου*. Τα κριτήρια αυτά εναρμονίζονται σε διεθνές επίπεδο και εξελίσσονται από διεθνείς οργανώσεις όπως οι συμβάσεις της ILO (International Labour Organisation- Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, ΔΟΕ) και τις συστάσεις της Agenda 21 των Ηνωμένων Εθνών. Καλύπτουν, π.χ., θέματα όπως οι συνθήκες απασχόλησης, οι έλεγχοι για τη πρόληψη της ρύπανσης των ποταμών και του πόσιμου ύδατος από τα ξιζανιοκτόνα και η προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων. Σήμερα εξελίσσονται κριτήρια ανά προϊόν ώστε να δοθεί η δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά του συστήματος παραγωγής και του τρόπου εμπορίας του.

Οι παραγωγοί και οι έμποροι μπορούν να υποβάλουν αίτηση στις υπηρεσίες πιστοποίησης για να ζητήσουν το δικαίωμα να φέρει το προϊόν τους σήμα *θεμιτού εμπορίου*. Αυτή χορηγείται σε αγαθά που εισάγονται από παραγωγούς στις αναπτυσσόμενες χώρες αφού η υπηρεσία πιστοποίησης ικανοποιείται ως προς την τήρηση των κριτηρίων του *θεμιτού εμπορίου* που διέπουν την παραγωγή και την εμπορία. Οι παραγωγοί και οι εισαγωγείς οι οποίοι έχουν κριθεί ότι πληρούν τα κριτήρια του *θεμιτού εμπορίου* περιλαμβάνονται στα διεθνή μητρώα *θεμιτού εμπορίου*. Οι έμποροι οι οποίοι επιθυμούν να εμπορευθούν προϊόντα *θεμιτού εμπορίου* πρέπει να αγοράζουν από πιστοποιημένες πηγές, καθώς και να τηρούν τις σχετικές απαιτήσεις επιθεώρησης στις δικές τους επιχειρηματικές πράξεις.

Οι υπηρεσίες πιστοποίησης ευθύνονται για την συνεχιζόμενη παρακολούθηση των παραγωγών, των εισαγωγέων και των εμπόρων, οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις χρήσης των σημάτων του *θεμιτού εμπορίου*, ώστε να εξασφαλίζεται η αυστηρή τήρηση των κριτηρίων.

Τα καθεστώτα σήμανσης *θεμιτού εμπορίου* χρηματοδοτούνται από τα τέλη αδείας που καταβάλλονται από τους εισαγωγείς και τους εμπόρους οι οποίοι εμπορεύονται προϊόντα *θεμιτού εμπορίου*. Τα τέλη αυτά βασίζονται στον κύκλο εργασιών και στο ύψος των πωλήσεων. Στόχος των υπηρεσιών πιστοποίησης είναι η αυτοχρηματοδότησή τους μέσω των τελών αδείας, αλλά αυτό συμβαίνει μόνο εάν συγκεντρώνεται επαρκής όγκος εμπορικών συναλλαγών, δεδομένου ότι η καταχώρηση και τα τέλη αδείας πρέπει να καθορίζονται σε επίπεδα που να καθιστούν την πιστοποίηση βιώσιμη για τους εισαγωγείς και τους εμπόρους, και να εξασφαλίζουν ότι η συμμετοχή στα καθεστώτα *θεμιτού εμπορίου* παρέχει πρόσθετα οφέλη στους παραγωγούς. Ως εκ τούτου, αρχικά οι δαπάνες δεν μπορούν να υπερβαίνουν τα έσοδα των υπηρεσιών πιστοποίησης, και πολλές από αυτές τυγχάνουν οικονομικής στήριξης από άλλες πηγές όπως κυβερνήσεις ή αναπτυξιακές ΜΚΟ.

Το σύμβολο του *θεμιτού εμπορίου* φαίνεται επί της συσκευασίας, πιστοποιώντας ότι οι διαδικασίες παραγωγής και εμπορίας τηρούν τα κριτήρια του *θεμιτού εμπορίου*. Το σήμα είναι πρόσθετο σε οποιεσδήποτε άλλες απαιτήσεις πληροφόρησης σχετικά με τη σήμανση, όπως και ως προς την καταγωγή και την ποιοτική κατάσταση, οι οποίες επίσης διέπονται από συνήθειες θεσπισμένους κανόνες.

3.3. Βασικοί οργανισμοί που εμπλέκονται στο *θεμιτό εμπόριο*

NEWS! (Network of European World Shops - Δίκτυο Ευρωπαϊκών Παγκοσμίων Καταστημάτων) - ιδρύθηκε το 1994.

Το NEWS! συγκεντρώνει τις ομοσπονδίες των World Shops σε 13 ευρωπαϊκές χώρες (συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη πλην του Λουξεμβούργου, της Πορτογαλίας και της Ελλάδας. Μέλος είναι επίσης η Ελβετία). Δεν ανήκουν όλα τα καταστήματα στην ομοσπονδία, η κατάσταση ποικίλλει από χώρα σε χώρα. Σε ορισμένες περιπτώσεις όλα τα καταστήματα ανήκουν στην ομοσπονδία, σε άλλες δεν είναι μέλη όλα τα καταστήματα, σε άλλες χώρες υπάρχουν διάφορες ομοσπονδίες ή μεμονωμένες ομάδες. Πέραν του να αποτελούν σημεία πώλησης, τα καταστήματα συμβάλλουν επίσης στην ευαισθητοποίηση των καταναλωτών μέσω διαφόρων δραστηριοτήτων όπως οι ημέρες του *θεμιτού εμπορίου*. Το NEWS ενεργεί ως συντονιστής των δραστηριοτήτων αυτών.

Η EFTA (European Fair Trade Association - Ευρωπαϊκή Ένωση *Θεμιτού εμπορίου*) - ιδρύθηκε άτυπα το 1987 και καταχωρήθηκε επίσημα ως ευρωπαϊκό ίδρυμα το 1990. Αντιπροσωπεύει 12 εισαγωγείς από 9 ευρωπαϊκές χώρες (8 κράτη μέλη -Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Κάτω Χώρες, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο - και Ελβετία). Τα World Shops σε γενικές γραμμές λαμβάνουν τα προϊόντα τους από εθνικούς εισαγωγείς οι οποίοι συνδέονται με τα καταστήματα. Η EFTA αντιπροσωπεύει το 60% των πωλήσεων στον τομέα.

Η IFAT (International Federation for Alternative Trade - Διεθνής Ομοσπονδία Εναλλακτικού Εμπορίου) - ιδρύθηκε το 1989 από εναλλακτικούς εμπορικούς οργανισμούς στην Αφρική, την Ασία, την Αυστραλία, την Ιαπωνία, την Ευρώπη, την Βόρεια και τη Νότια Αμερική. Η IFAT αποτελεί συνασπισμό για την προώθηση του *θεμιτού εμπορίου* και forum για την ανταλλαγή πληροφοριών. Συνδέει τους παραγωγούς γεωργικών και χειροτεχνικών προϊόντων του Νότου με οργανισμούς τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο.

FLO (Fair Trade Labelling Organisations International - Διεθνής Οργάνωση Σήμανσης *Θεμιτού εμπορίου*) - ιδρύθηκε το 1997, η FLO International ευθύνεται για το συντονισμό των πρωτοβουλιών πιστοποίησης *θεμιτού εμπορίου*, την ανάπτυξη πρότυπων διεθνών κριτηρίων *θεμιτού εμπορίου* για κάθε προϊόν, και για τον συντονισμό της παρακολούθησης ώστε να εξασφαλίζεται ότι έμποροι και παραγωγοί τηρούν τα κριτήρια. Πρόκειται περί κεντρικού

φορέα, τα μέλη του οποίου είναι οι διάφορες ανεξάρτητες υπηρεσίες πιστοποίησης *θεμιτού εμπορίου* που δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο σε κάθε χώρα. Επί του παρόντος, υπάρχουν τέσσερις εξ αυτών (που αναφέρονται ανωτέρω), οι οποίες λειτουργούν σε 12 κράτη μέλη. Οι υπηρεσίες αυτές τηρούν κοινό μητρώο προϊόντων οργανώσεων παραγωγών - 300 παραγωγοί σε 29 χώρες.

Το NEWS, η EFTA, και η IFAT αποτελούν μέρος του παραδοσιακού κινήματος *θεμιτού εμπορίου* και η FLO ασχολείται μόνο με την σήμανση. Το παραδοσιακό κίνημα *θεμιτού εμπορίου* και οι οργανισμοί σήμανσης είναι ανεξάρτητοι εφόσον περίπου 50% της αξίας των προϊόντων που φέρουν σήμα πωλούνται από εναλλακτικά σημεία διάθεσης, όπως το δίκτυο των World Shop, ή μέσω του ταχυδρομείου. Επιπλέον, ο συντονισμός που πραγματοποιείται από το δίκτυο των World Shop σε τοπικό επίπεδο παρέχει στήριξη και προώθηση στα προϊόντα που φέρουν σήμα, τα οποία από μόνα τους δεν έχουν τις δομές ή τα μέσα για να προωθήσουν επαρκώς τις πωλήσεις τους.

Το 1998 οι οργανισμοί αυτοί ενώθηκαν για να σχηματίσουν την FINE, που είναι μία άτυπη δομή με στόχο τον επιμερισμό της πληροφόρησης, το συντονισμό των δραστηριοτήτων και την κατάληξη σε κοινά κριτήρια.

4. ΤΟ ΘΕΜΙΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

4.1. Εμπορική δραστηριότητα

Αρχικά η πλειοψηφία των αγαθών του *θεμιτού εμπορίου* που ήταν διαθέσιμα στην Ευρώπη εισάγονταν από εναλλακτικές εμπορικές οργανώσεις και διατίθεντο μέσω ειδικών καταστημάτων λιανικής πώλησης, όπως τα "world shops". Οι οργανώσεις αυτές συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικό κανάλι για την εμπορία των προϊόντων του *θεμιτού εμπορίου*, και τους αναλογεί μεγάλο ποσοστό των συνολικών πωλήσεων. Τα περισσότερα καταστήματα τελούν υπό τη διαχείριση εθελοντών σε τοπικό επίπεδο. Υπάρχουν περισσότερα από 3 000 World Shops και 70 000 σημεία πώλησης στην Ευρώπη με περίπου 100 000 εθελοντές. Όλα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση σχετικά με αναπτυξιακά ζητήματα και σχετικά με την έννοια του *θεμιτού εμπορίου*. Σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ όπου υφίστανται σήμανσεις *θεμιτού εμπορίου* (υφίστανται σε όλα τα κράτη μέλη πλην Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ελλάδας) η έννοια αρχίζει να αποτελεί συνήθη πρακτική και τα προϊόντα του *θεμιτού εμπορίου* διατίθενται επίσης μέσω υπεραγορών (super market). Σε ορισμένες περιπτώσεις, προϊόντα "ιδιωτικού σήματος" υπεραγορών ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις σήμανσης *θεμιτού εμπορίου*.

Τα βασικά προϊόντα που σήμερα πωλούνται στην ΕΕ μέσω των πρωτοβουλιών του *θεμιτού εμπορίου*, συμπεριλαμβανομένων τόσο των εναλλακτικών εμπορικών οργανώσεων όσο και των καθεστώτων σήμανσης, είναι ο καφές, προϊόντα χειροτεχνίας (συμπεριλαμβανομένων των υφαντουργικών προϊόντων και ειδών ένδυσης), το τσάι, η σοκολάτα, οι αποξηραμένοι καρποί, το μέλι, η ζάχαρη και οι μπανάνες. Σήμερα τα μόνα προϊόντα που έχουν τύχει σήμανσης είναι ο καφές, το κακάο, το τσάι, οι μπανάνες, η ζάχαρη και το μέλι. Το 1994, εκτιμάται ότι ο συνολικός κύκλος εργασιών των προϊόντων *θεμιτού εμπορίου* στην ΕΕ ήταν περίπου 175 εκατ. EUR. Για το 1997 το ποσό αυτό εκτιμάται σε περίπου 200 έως 250 εκατ. EUR.

Τα τρόφιμα αντιπροσωπεύουν περίπου 60% του κύκλου εργασιών λιανικής των προϊόντων *θεμιτού εμπορίου* και από το ποσό αυτό περίπου 50% προέρχεται από πωλήσεις καφέ. Εντούτοις, ο καφές που διακινείται μέσω του *θεμιτού εμπορίου* αντιπροσωπεύει μόλις μόνο

2% της συνολικής αγοράς καφέ στην ΕΕ. Οι μπανάνες του *θεμιτού εμπορίου*, που είναι ένα πλέον πρόσφατο προϊόν *θεμιτού εμπορίου* σε σύγκριση με τον καφέ, αντιπροσωπεύουν περίπου 0,2% της συνολικής αγοράς μπανάνας στην ΕΕ.

4.2. Πολιτική δραστηριότητα

Πέραν αυτής της εμπορικής δραστηριότητας, κατά τα πρόσφατα έτη έχει αναπτυχθεί αυξανόμενη πολιτική δραστηριότητα στην ΕΕ για το θέμα του *θεμιτού εμπορίου*. Τον Ιανουάριο του 1994 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα σχετικά με την "προώθηση του εμπορίου Βορρά-Νότου σε πνεύμα δικαιοσύνης και αλληλεγγύης"¹ με το οποίο ζητούσε να αναληφθούν πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΕΚ για τη στήριξη του *θεμιτού εμπορίου*, να διατεθούν πόροι και να ενταχθεί το ζήτημα του *θεμιτού εμπορίου* στην κοινοτική πολιτική για την ανάπτυξη και τη συνεργασία. Το 1994 η Επιτροπή εξέδωσε έγγραφο για το εναλλακτικό εμπόριο, εκφράζοντας τη στήριξη της για την ενδυνάμωση του *θεμιτού εμπορίου* μεταξύ του Βορρά και του Νότου. Το 1996, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή εξέδωσε γνώμη σχετικά με το "κίνημα υπέρ του ευρωπαϊκού σήματος *θεμιτού εμπορίου*"² η οποία στα συμπεράσματα της εκφράζονταν ευνοϊκά υπέρ της ανάπτυξης των πρωτοβουλιών σήμανσης του *θεμιτού εμπορίου* και καλούσε την Επιτροπή να δημιουργήσει μία αποκλειστική γραμμή του προϋπολογισμού για τη στήριξη των δραστηριοτήτων του *θεμιτού εμπορίου*. Το αίτημα αυτό επαναλήφθηκε στην έκθεση για το *θεμιτό εμπόριο* (Έκθεση Fassa)³ που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 1998, η οποία προωθούσε επίσης μία σειρά προτάσεων για περαιτέρω ενέργειες της Επιτροπής για τη στήριξη του *θεμιτού εμπορίου*.

Πέραν του ενδιαφέροντος των πολιτικών για το *θεμιτό εμπόριο* εν γένει, οι ΜΚΟ και οι ομάδες πίεσεων θέτουν το ζήτημα του *θεμιτού εμπορίου* ειδικά όσον αφορά τις μπανάνες. Η Επιτροπή έχει ερωτηθεί σχετικά με τις προθέσεις της όσον αφορά τη στήριξη των μπανανών *θεμιτού εμπορίου* τόσο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και από το Συμβούλιο των Υπουργών και ανέλαβε να διερευνήσει τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν. Επίσης, τον Οκτώβριο του 1997 η συνέλευση ίσης εκπροσώπησης ΑΚΕ-ΕΚ πέρασε ψήφισμα με το οποίο ζητούσε από την Επιτροπή να αναλάβει δράση για να βοηθήσει αυτούς που επιθυμούν να εμπορευθούν μπανάνες *θεμιτού εμπορίου* στην ΕΕ.

4.3. Το ενδιαφέρον των καταναλωτών

Έρευνα του ΕΥΡΩΒΑΡΟΜΕΤΡΟΥ, που διεξάχθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής το 1997, παρείχε ενδείξεις σχετικά με το επίπεδο του ενδιαφέροντος του κοινού για τα προϊόντα *θεμιτού εμπορίου*. Συνολικά, 11% του πληθυσμού της ΕΕ έχουν ήδη αγοράσει αγαθά *θεμιτού εμπορίου*, με την αναλογία αυτή να ποικίλλει ευρύτατα στα διάφορα κράτη μέλη, από μόλις 3% στην Πορτογαλία και την Ελλάδα έως 49% στις Κάτω Χώρες.

Η έρευνα αποκάλυψε επίσης ότι περίπου τρία τέταρτα (74%) του πληθυσμού της ΕΕ δηλώνει ότι θα αγόραζε μπανάνες *θεμιτού εμπορίου* εάν διατίθεντο στα καταστήματα δίπλα από τις συνήθεις μπανάνες. Συνολικά 37% των καταναλωτών της ΕΕ δηλώνει ότι θα ήταν διατεθειμένο να καταβάλει προμοδότηση κατά 10% ανώτερη της τιμής της συνήθους μπανάνας για μπανάνες ισοδύναμης ποιότητας που παράγονται σύμφωνα με τις προδιαγραφές του *θεμιτού εμπορίου*.

¹ Έγγραφο ΕΚΑ3-0373/93, ΕΚ 206.396.

² ΟΚΕ 538/96 Ε/as.

³ Έγγραφο ΕΚ Α4-0198/98 ΕΚ 225.945.

Περαιτέρω ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν στην έρευνα αποκαλύπτει ότι άτομα με προηγούμενες εμπειρίες από προϊόντα *θεμιτού εμπορίου* είναι περισσότερο διατεθειμένα να αγοράσουν μπανάνες *θεμιτού εμπορίου*, και θα ήταν πρόθυμα να πληρώσουν περισσότερο γι' αυτές. Περισσότερο από 9 στους 10 καταναλωτές (93%) που είχαν ήδη αγοράσει αγαθά *θεμιτού εμπορίου* θα ήταν πρόθυμα να αγοράσουν μπανάνες *θεμιτού εμπορίου* και 7 στους 10 καταναλωτές (70%) θα κατέβαλε προμίσθωση τουλάχιστον 10% επί της τιμής της συνήθους μπανάνας.

Υπάρχουν επίσης αποδεικτικά στοιχεία ότι οι έμποροι λιανικής πώλησης ευαισθητοποιούνται και αρχίζουν να ανταποκρίνονται στη ζήτηση εκ μέρους των καταναλωτών για ορισμένες εγγυήσεις που αφορούν τις συνθήκες παραγωγής των αγαθών που αγοράζουν.

5. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΜΙΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

5.1. Χρηματοδοτική στήριξη για οργανισμούς που εμπλέκονται στο *θεμιτό εμπόριο*

Η Επιτροπή έχει ήδη παράσχει περιορισμένη χρηματοδοτική στήριξη για δραστηριότητες που αφορούν το των πολιτικών στις ΜΚΟ εντός της ΕΕ και σε ομάδες παραγωγών σε αναπτυσσόμενες χώρες. Το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης αυτής διατέθηκε μέσω του κονδυλίου B7-6000 και μικρότερα ποσά από το B7-6200. Επί του παρόντος πρωτοβουλίες για το *θεμιτό εμπόριο* και για το ηθικό εμπόριο περιλαμβάνονται στο ίδιο κεφάλαιο του εναλλακτικού εμπορίου.

Η συνδρομή που μέχρι σήμερα παρασχέθηκε μέσω των κονδυλίων αυτών περιλάμβανε τη χρηματοδότηση προς:

- οργανισμούς σήμανσης του *θεμιτού εμπορίου* για τις δραστηριότητες τους να προωθούν νέες γραμμές προϊόντων χωρίς εμπορικό σήμα: σε αυτά περιλαμβάνονται ο καφές, το κακάο, οι μπανάνες και ο χυμός πορτοκαλιού. Οι δραστηριότητες κυρίως περιλάμβαναν εκστρατείες ευαισθητοποίησης των καταναλωτών και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Αυτή τη στιγμή η Επιτροπή συμβάλλει στη χρηματοδότηση όλων των οργανισμών σήμανσης του *θεμιτού εμπορίου* στα κράτη μέλη,
- τα World shops - τα είδη των δραστηριοτήτων που χρηματοδοτήθηκαν ποικίλλουν ανάλογα με τις ανάγκες των διαφορετικών οργανώσεων. Οι περισσότερες από τις οργανώσεις αυτές ασχολούνται κυρίως με την πώληση αγαθών και η στήριξη της Επιτροπής προορίζεται για την αύξηση της δυναμικότητας τους και δραστηριότητες προώθησης,
- την ΕΦΤΑ για τις δραστηριότητες της παροχής συμβουλών, έρευνας, ευαισθητοποίησης και εκστρατειών ενημέρωσης.

Άλλες ΜΚΟ οι οποίες δεν συνδέονται άμεσα με τις οργανώσεις *θεμιτού εμπορίου*, αλλά οι οποίες επίσης τυγχάνουν χρηματοδότησης, μπορούν επίσης να πραγματοποιούν δραστηριότητες σχετικές με το *θεμιτό εμπόριο*.

Εκτός από τις δραστηριότητες αυτές στα κράτη μέλη, η Επιτροπή έχει επίσης στηρίξει έργα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η αναλογία των αιτήσεων για χρηματοδότηση που υποβλήθηκαν, οι οποίες αφορούν το *θεμιτό εμπόριο* και το ηθικό εμπόριο, και το μερίδιο των έργων αυτών στις συνολικές δαπάνες αυξάνεται σταθερά κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Κατά τη διάρκεια των

5 τελευταίων ετών, δαπανήθηκαν 9 εκατ. EUR για τη στήριξη της ανάπτυξης της εκπαίδευσης. Το 1997, η Επιτροπή διέθεσε 2 911 511 EUR από το κονδύλιο B7-6000 για την υποστήριξη 15 δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης σχετικά με το *θεμιτό εμπόριο*. Για το 1998 προτάθηκαν περί τα 3 700 000 EUR για τις δραστηριότητες του θεμιτού και του ανταποκρινόμενου στους δεοντολογικούς κανόνες εμπορίου.

Τα κριτήρια που διέπουν τις δαπάνες που πραγματοποιούνται στα πλαίσια αυτών των γραμμών προϋπολογισμού δεν καλύπτουν το πλήρες φάσμα των δραστηριοτήτων που απαιτούνται για να καθιστούν διαθέσιμα στους καταναλωτές στην ΕΕ τα προϊόντα του *θεμιτού εμπορίου*. Π.χ., ενώ σε γενικές γραμμές επιτρέπονται τα μέτρα δημοσιότητας για την αύξηση της ευαισθησίας των καταναλωτών για την έννοια του *θεμιτού εμπορίου*, δεν είναι δυνατόν να προωθηθεί κανένα συγκεκριμένο προϊόν *θεμιτού εμπορίου*. Αυτό περιορίζει τη χρησιμότητα των γραμμών αυτών του προϋπολογισμού για τις ΜΚΟ οι οποίες επιθυμούν να διαθέσουν προϊόντα *θεμιτού εμπορίου* στην αγορά της ΕΕ, όπου η προώθηση αναλογεί σε μεγάλο ποσοστό του συνολικού προϋπολογισμού.

5.2. Άλλη χρηματοδοτική υποστήριξη

Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων τελευταίων ετών χορηγήθηκε επίσης συνδρομή σε τρία έργα για την κοινωνικά υπεύθυνη κατανάλωση στην οποία συμπεριλαμβάνονται ορισμένες πρωτοβουλίες *θεμιτού εμπορίου*. Δύο εξ αυτών έχουν ολοκληρωθεί και αφορούσαν την ευαισθητοποίηση των καταναλωτών. Το τρίτο θα ολοκληρωθεί κατά τη διάρκεια του 1999 και αφορά τη σύνταξη οδηγού για τους καταναλωτές σχετικά με την "αειφορία" των αγορών τους. Τα έργα αυτά υπάγονται στα κονδύλια B5-1000 και B5-1050 και καλύπτουν συνολικό ποσό σχεδόν 140 000 EUR.

Η Επιτροπή έχει εγγράψει στο κονδύλιο B73000 ποσό 990 000 EUR για πρόγραμμα που έχει σχεδιασθεί για την παροχή τροφίμων, ιατρικής φροντίδας, εκπαίδευσης με μειωμένο πρόγραμμα διδασκαλίας και δεξιοτήτων σε παιδιά που εργάζονται στην ταπητουργία στο Πακιστάν. Ακόμη 3 εκατ. EUR έχουν δεσμευθεί για το μέλλον.

Επιπλέον, 4 εκατ. EUR έχουν δεσμευθεί για έργα στο Νεπάλ και την Ινδία μέσω του κονδυλίου B7-7070.

Όσον αφορά τις μπανάνες συγκεκριμένα, τον Απρίλιο 1999 το Συμβούλιο εξέδωσε κανονισμό του Συμβουλίου για τη θέσπιση ειδικού πλαισίου συνδρομής για παραδοσιακούς προμηθευτές μπανανών ΑΚΕ. Ο κανονισμός αυτός περιλαμβάνει αναφορά στη δυνατότητα χρηματοδότησης πρωτοβουλιών του *θεμιτού εμπορίου*⁴.

5.3. Νομοθεσία

Σύμφωνα με τον πρωταρχικό στόχο της επίτευξης της βιώσιμης και σταθερής ανάπτυξης, η Επιτροπή δεσμεύθηκε να εντάξει τον προβληματισμό για το περιβάλλον σε άλλες πολιτικές και να δώσει επίσης περισσότερη έμφαση στα κοινωνικά ζητήματα της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου. Κατόπιν των κατευθύνσεων που υιοθετήθηκαν στη διάσκεψη κορυφής της Κοπεγχάγης, η ΕΕ έχει δηλώσει την πρόθεση της να δώσει περισσότερη έμφαση στις κοινωνικές πτυχές της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου. Η ΕΕ πασχίζει να σημειώσει πραγματική πρόοδο προς την επίτευξη του στόχου οι ανεπάρκειες των αγαθών να καταστούν βασικά κοινωνικά αγαθά σε όλο τον κόσμο.

⁴ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 856/1999 της 22.4.1999, ΕΕ L 108 της 27.4.1999, σ. 2.

Η ΕΕ έχει αρχίσει να θέτει στην πράξη τα ιδανικά αυτά εντάσσοντας την αρχή της χορήγησης εμπορικών κινήτρων για τη συμμόρφωση προς τις ελάχιστες κοινωνικές και περιβαλλοντικές προδιαγραφές στην νομοθεσία της που αφορά το εξωτερικό εμπόριο.

Το καθεστώς της ΕΕ για Γενικευμένες Δασμολογικές Προτιμήσεις (ΓΔΠ) που θεσπίστηκε στους κανονισμούς (ΕΚ) αριθ. 3281/94 (βιομηχανικός τομέας) και (ΕΚ) αριθ. 1256/96 (γεωργικός τομέας) για ορισμένα προϊόντα καταγωγής αναπτυσσόμενων χωρών, προβλέπει ρυθμίσεις για ειδικά κίνητρα με τη μορφή πρόσθετων προτιμήσεων που χορηγούνται σε χώρες των οποίων οι εγχώριες νομικές διατάξεις τηρούν ορισμένες ελάχιστες κοινωνικές ή περιβαλλοντικές προϋποθέσεις.

Σύμφωνα με τις απαιτήσεις των κανονισμών αυτών, τον Ιούνιο 1997, η Επιτροπή υπέβαλε έκθεση προς το Συμβούλιο σχετικά με τα αποτελέσματα των μελετών που εκπονήθηκαν σε διεθνή φόρουμ για τη σχέση μεταξύ διεθνούς εμπορίου, κοινωνικών κανόνων και του περιβάλλοντος (έγγραφο COM(97)260 τελικό). Υπό το φως της ανασκόπησης που πραγματοποιήθηκε από το Συμβούλιο, βάσει της έκθεσης, τον Οκτώβριο 1997, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση για τον καθορισμό των πρόσθετων προτιμησιακών μειώσεων των δασμών και για τους τρόπους εφαρμογής ειδικών καθεστώτων ενθάρρυνσης της προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων και της προστασίας του περιβάλλοντος. Στις 25 Μαΐου 1998, το Συμβούλιο ενέκρινε τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1154/98 για την εφαρμογή των ειδικών αυτών καθεστώτων ενθάρρυνσης.

Για να επωφεληθεί του καθεστώτος κοινωνικών κινήτρων η χώρα πρέπει να συμμορφώνεται με τις συμβάσεις αριθ. 87 και 98 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας που αφορούν την εφαρμογή των αρχών του δικαιώματος του οργανώνεσθαι και της συλλογικής διαπραγμάτευσης και της σύμβασης αριθ. 138 που αφορά την ελάχιστη ηλικία πρόσβασης στην απασχόληση.

Τον Δεκέμβριο 1998, το Συμβούλιο ανανέωσε το καθεστώς ΓΔΠ, περί των ειδικών και γενικών καθεστώτων ενθάρρυνσης, για νέα τριετή περίοδο που λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 2001⁵.

Το περιβαλλοντικό καθεστώς αφορά χώρες που ικανοποιούν τα κριτήρια του Διεθνούς Οργανισμού για την Τροπική Ξυλεία (ΔΟΤΞ). Ως εκ τούτου, δύναται να εφαρμοσθεί μόνο σε βιομηχανικά προϊόντα που προέρχονται από τη μεταποίηση τροπικής ξυλείας ή γεωργικά προϊόντα που καλλιεργούνται σε τροπικά δάση των οποίων η διαχείριση γίνεται σύμφωνα με τα πρότυπα του ΔΟΤΞ τα οποία είναι επί του παρόντος, τα μόνα διεθνώς αποδεκτά περιβαλλοντικά πρότυπα στον τομέα αυτόν.

5.4. Άλλες σχετικές δραστηριότητες - ηθικό εμπόριο/κώδικες δεοντολογίας

Το New Economics Foundation εκπόνησε μελέτη για λογαριασμό της Επιτροπής σχετικά με τη χρήση κοινωνικών σημάτων ως μέσου επικοινωνίας για το ηθικό εμπόριο⁶. Τα πορίσματά της δημοσιεύθηκαν τον Νοέμβριο 1998. Η μελέτη εξέτασε διάφορα είδη κοινωνικών σημάτων, που χρησιμοποιούνται από μονομερείς αξιώσεις μεμονωμένων παραγωγών υπό το εμπορικό τους σήμα, σε σύγκριση με ανεξάρτητα αναγνωρισμένα σήματα όπως του *θεμιτού εμπορίου* και σήματα εγκεκριμένα από κυβερνήσεις ή δημόσιους φορείς, όπως το οικολογικό σήμα της ΕΕ, αν και αυτό δεν είναι κοινωνικό σήμα. Υπογράμμισε επίσης τις προαπαιτήσεις

⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2820/98 της 21.12.1998, ΕΕ L 357 της 30.12.1998, σ. 1.

⁶ "Κοινωνικά σήματα: εργαλεία για ηθικό εμπόριο" -τελική έκθεση 1998, New Economics Foundation, Cinnamon House, 6-8 Cole Street, London, SE1 4HY, UK

για την αποτελεσματικότητα του σήματος, όπως π.χ. σαφήνεια, αξιοπιστία ή δημιουργία εντυπώσεων. Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής έδειξαν ότι "τα κοινωνικά σήματα είναι ο μοναδικός μηχανισμός που έχει δυνατότητες για θετική κοινωνική αλλαγή μέσω της αγοράς" και ότι "μία συνολική προσέγγιση για την υποστήριξη του ηθικού εμπορίου είναι προτιμότερη από την κρατική πολιτική που θα εστιάζεται αποκλειστικά ή τελικά καθ'ολοκληρίαν στην ανάπτυξη ενός κοινωνικού σήματος". Η μελέτη υπογραμμίζει ότι "τα κοινωνικά σήματα αξίζουν την υποστήριξη της ΕΚ, ειδικότερα για την ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών και την κατανόηση των θεμάτων τα οποία θίγουν".

Οι επιχειρήσεις - κυρίως στους τομείς του εμπορίου, της κλωστοϋφαντουργίας και της ένδυσης, της υπόδησης, των αθλητικών ειδών και των παιχνιδιών, αλλά και παραγωγοί πρώτων υλών επίσης - συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο τα ζητήματα αυτά και πολλοί έχουν ήδη εισαγάγει δικούς τους κώδικες δεοντολογίας.

Άλλες πρωτοβουλίες που πραγματοποιήθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το 1995 περιλαμβάνουν κοινές δηλώσεις και κώδικες δεοντολογίας σχετικά με τα θεμελιώδη πρότυπα εργασίας (τομείς εμπορίου, κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης, υπόδησης)⁷ οι οποίοι εκδόθηκαν από τους κοινωνικούς εταίρους στα πλαίσια του τομεακού κοινωνικού διαλόγου. Επιπλέον, η ΕΕ οργάνωσε από κοινού σεμινάριο με το Υπουργείο Εργασίας των ΗΠΑ στις Βρυξέλλες στις 20 Φεβρουαρίου 1998 σχετικά με τους κώδικες δεοντολογίας και τα πρότυπα εργασίας. Η συνέχεια του σεμιναρίου αυτού οργανώθηκε από το Υπουργείο Εργασίας των ΗΠΑ στην Ουάσιγκτον στις 10-11 Δεκεμβρίου 1998.

Η ανάγκη παρακολούθησης των κωδίκων δεοντολογίας, η εμπλοκή όλων των ενδιαφερομένων και οι θεμελιώδεις απαιτήσεις για κώδικες δεοντολογίας τονίστηκαν σε εργαστήριο που διοργανώθηκε από την Επιτροπή στις 25 Νοεμβρίου 1998. Η Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία, στο σχέδιο της έκθεσης της για τα "κοινοτικά πρότυπα για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αναπτυσσόμενες χώρες: προς ένα ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας και ίδρυση παρατηρητήριου" (έκθεση Howitt), ζήτησε επίσης από την Επιτροπή να εξετάσει το ενδεχόμενο θέσπισης ενός ευρωπαϊκού παρατηρητήριου. Η επιτροπή των εξωτερικών σχέσεων ζήτησε επίσης από την Επιτροπή να αναπτύξει ένα υπόδειγμα κώδικα δεοντολογίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο (έκθεση Sainjon). Στις 13 Ιανουαρίου 1999 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε την έκθεση Sainjon και - με ορισμένες τροποποιήσεις και τροπολογίες - την έκθεση Howitt στις 15 Ιανουαρίου 1999.

6. ΤΟ ΘΕΜΙΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, Ο ΠΟΕ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Το εμπόριο έχει από καιρού αναγνωρισθεί ως θεμελιώδους σημασίας για τη δημιουργία πλούτου. Η αύξηση των εμπορικών ροών παγκοσμίως οδηγεί σε μεγαλύτερη συνολική ευημερία και με το πέρασμα των ετών οι χώρες που εμπλέκονται στο παγκόσμιο εμπόριο έχουν δεσμευθεί σε μία διαδικασία ενθάρρυνσης του παγκόσμιου εμπορίου και στη μείωση

⁷ 1995: Χάρτης για την παιδική εργασία των κοινωνικών εταίρων της ευρωπαϊκής βιομηχανίας υπόδησης, CEC και FSE:THC. Ο Χάρτης ενημερώθηκε το 1997 και επεκτάθηκε με τη σύμφωνη γνώμη της CEDDEC (Ευρωπαϊκή ένωση υποδηματοπωλών) και της EuroFiet στον τομέα της πώλησης υποδημάτων το 1998.

1996: Κοινή δήλωση των κοινωνικών εταίρων του εμπορικού τομέα, EuroCommerce και Euro Fiet για την παιδική εργασία.

1997: Κώδικας δεοντολογίας των κοινωνικών εταίρων του κλάδου της υφαντουργίας και ένδυσης, Euratex και ETUF:TCL, ο οποίος περιέχει τις έξι βασικές συμβάσεις εργασίας της ΔΟΕ.

των φραγμών του. Μεταξύ άλλων, το γεγονός αυτό έδωσε τη δυνατότητα σε χώρες με χαμηλά έσοδα να αναπτύξουν πολύ γρήγορα τις οικονομίες τους σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα. Ένας ρητός στόχος του πολυμερούς εμπορικού συστήματος είναι να διασφαλισθεί ότι τα οφέλη της απελευθέρωσης προκύπτουν επίσης για τις χώρες που βρίσκονται στα αρχικά στάδια της ανάπτυξης.

Η διαδικασία της μείωσης των φραγμών στο εμπόριο μέσω των διαδοχικών γύρων της GATT, κορυφώθηκε με τη δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) το 1995, οι στόχοι του οποίου, μεταξύ άλλων, είναι:

... «η εξύψωση του βιοτικού επιπέδου, η διασφάλιση της πλήρους απασχόλησης που παρέχει τη δυνατότητα βέλτιστης χρήσης των πόρων σε παγκόσμιο επίπεδο σε συμφωνία με το στόχο της βιώσιμης και σταθερής ανάπτυξης, επιδιώκοντας τόσο την προστασία όσο και τη διατήρηση του περιβάλλοντος κατά τρόπο συνεπή προς τις αντίστοιχες ανάγκες των χωρών που βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια οικονομικής ανάπτυξης

Αναγνωρίζοντας περαιτέρω ότι υπάρχει ανάγκη θετικών προσπαθειών που έχουν σχεδιασθεί για να διασφαλίσουν ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως οι λιγότερο αναπτυγμένες ανάμεσά τους, εξασφαλίζουν μερίδιο στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου ανάλογο προς τις ανάγκες της οικονομικής τους ανάπτυξης.»

Η Επιτροπή είναι πλήρως δεσμευμένη στους σκοπούς και στόχους του ΠΟΕ. Ένα ανοικτότερο πολυμερές εμπορικό περιβάλλον είναι το πλαίσιο το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στα κράτη και στους κατοίκους τους να αυξήσουν την ευμάρεια και την ευημερία τους.

Θεσπίζοντας ένα περισσότερο φιλελεύθερο εμπορικό σύστημα, υπήρχαν ανησυχίες για τη δυνατότητα ορισμένων αναπτυσσόμενων χωρών να επωφεληθούν πλήρως από το ανοικτότερο εμπορικό περιβάλλον. Ως εκ τούτου, στα πλαίσια της δήλωσης του Μαρακές με την οποία ιδρύθηκε ο ΠΟΕ, οι υπογράφωντες δήλωσαν την πρόθεσή τους να συνεχίσουν να ενισχύουν και να διευκολύνουν την επέκταση των εμπορικών συναλλαγών και των επενδυτικών ευκαιριών των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, και να παρακολουθούν την επίπτωση του Γύρου της Ουρουγουάης στις εύθραυστες οικονομίες.

Η δυνατότητα των παραγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών να λάβουν και να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες που προσφέρονται μέσω του παγκοσμίου εμπορίου είναι η βασική προϋπόθεση στην οποία στηρίζονται οι πρωτοβουλίες του *θεμιτού εμπορίου*.

Οι πρωτοβουλίες του *θεμιτού εμπορίου* λειτουργούν με εθελοντική συμμετοχή. Οι καταναλωτές δημιουργούν ζήτηση για προϊόντα *θεμιτού εμπορίου* μέσω των αγοραστικών τους προτιμήσεων και οι παραγωγοί και οι έμποροι που επιθυμούν να συμμετάσχουν προσφέρουν προϊόντα για να ικανοποιήσουν αυτή τη ζήτηση, αφού επιδείξουν τη συμμόρφωση τους προς τις προϋποθέσεις του *θεμιτού εμπορίου*, με προκύπτοντα οφέλη για τους πρωτογενείς παραγωγούς.

Στο βαθμό που οι πρωτοβουλίες *θεμιτού εμπορίου* παραμένουν ιδιωτικές πρωτοβουλίες και λειτουργούν μέσω της εθελοντικής συμμετοχής, το *θεμιτό εμπόριο* είναι συνεπές με το άνευ διακρίσεων πολυμερές σύστημα εμπορίας, καθώς δεν επιβάλλει περιορισμούς των εισαγωγών ή άλλες μορφές προστατευτισμού. Οι πρωτοβουλίες *θεμιτού εμπορίου* λειτουργούν ως ένας μηχανισμός αγοράς ο οποίος προσφέρει περισσότερες επιλογές τόσο στους παραγωγούς όσο και στους καταναλωτές, καθώς η επιτυχία τους, ιδίως των προϊόντων που φέρουν σήμα

θεμιτού εμπορίου και διατίθενται μέσω συμβατικών καταστημάτων λιανικής πώλησης, εξαρτάται από την ζήτηση της αγοράς.

Εάν οι κυβερνήσεις πρόκειται να εισάγουν ρυθμιστικούς μηχανισμούς βασιζόμενους στις έννοιες του *θεμιτού εμπορίου*, θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους, ώστε να διασφαλισθεί ιδίως η λειτουργία των καθεστώτων αυτών με διαφάνεια και χωρίς να γίνονται διακρίσεις.

Ένας νέος γύρος εμπορικών συζητήσεων με τον ΠΟΕ θα αρχίσει στο άμεσο μέλλον. Η Κοινότητα υποστηρίζει τη διεξαγωγή ενός εφ'όλης της ύλης Γύρου με ευρεία και ισόρροπη ημερήσια διάταξη που να απευθύνεται σε όλα τα μέλη του ΠΟΕ. Πρωταρχικός στόχος της ΕΕ από την άποψη αυτή είναι να ακολουθηθεί μια πορεία απελευθέρωσης του εμπορίου που να είναι πλήρως συμβατή με τη βιώσιμη ανάπτυξη καθώς επίσης και να συντελεί στην εξύψωση των κοινωνικών προτύπων και της προστασίας του περιβάλλοντος σε όλο τον κόσμο.

7. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΘΕΜΙΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΕΕ

• Ανάπτυξη του *θεμιτού εμπορίου*

Ενώ το κίνητρο του *θεμιτού εμπορίου* ευθυγραμμίζεται τώρα κάτω από τα ενιαία σύμβολα της FINE, οι πρωτοβουλίες του *θεμιτού εμπορίου* εξακολουθούν να αναπτύσσονται σε διάφορα επίπεδα. Ωστόσο, υπάρχει ένας αυξανόμενος αριθμός μεμονωμένων εταιριών που δεν συνδέονται με τις οργανώσεις του *θεμιτού εμπορίου*, οι οποίες προβάλλουν αξιώσεις *θεμιτού εμπορίου* οι οποίες είναι δύσκολο να επαληθευθούν ή βασίζονται σε κώδικες δεοντολογίας που έχουν συνταχθεί από μία εταιρία ή όμιλο εταιριών. Τόσο η ανάπτυξη του *θεμιτού εμπορίου* όσο και του ηθικού εμπορίου πρέπει να αντιμετωπιστούν με συνεκτικό τρόπο.

• Ορισμός

Ορισμένες από τις δυσκολίες που αφορούν το *θεμιτό εμπόριο* προκύπτουν από το γεγονός ότι δεν υπάρχει επί του παρόντος νομικός ορισμός, γεγονός που αφήνει ελεύθερη τη δυνατότητα κατάχρησης. Ενιαίος μάλιστα ορισμός συμφωνήθηκε από την FINE μόλις στα μέσα 1999. Επιπλέον, δεν υπάρχει ένα ενιαίο σήμα ή σύμβολο για τον εντοπισμό των προϊόντων *θεμιτού εμπορίου*.

• Κριτήρια

Τα κριτήρια για τα προϊόντα του *θεμιτού εμπορίου* ποικίλλουν ανάλογα με τα προϊόντα, τις οργανώσεις και τις εταιρείες. Το κίνημα του *θεμιτού εμπορίου* και συγκεκριμένα η FINE άρχισε τη διαδικασία της προδιαγραφής κοινών κριτηρίων. Η έκθεση Fassa πρότεινε επίσης μία σειρά ελάχιστων κριτηρίων για το *θεμιτό εμπόριο*. Με τον πολλαπλασιασμό των απαιτήσεων και σημάτων του *θεμιτού εμπορίου*, καθίσταται όλο και πιο αναγκαία η ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των διαφόρων φορέων όσον αφορά τα κριτήρια του *θεμιτού εμπορίου*. Τα κριτήρια αυτά θα πρέπει να συμβάλλουν στην πρόληψη της παραπλανητικής διαφήμισης και των αβάσιμων αξιώσεων και σημάτων αφενός και, αφετέρου, στη διευκόλυνση της συμμετοχής των μικρών παραγωγών.

Ως πρώτο βήμα, πρέπει να εξεταστεί το θέμα της στήριξης των προσπαθειών των ΜΚΟ προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητα των οργανισμών σήμανσης του *θεμιτού εμπορίου*

όσον αφορά τη θέσπιση κριτηρίων σήμανσης και πιστοποίησης, έτσι ώστε να διεξάγονται κάτω από συνθήκες διαφάνειας και, κατά συνέπεια, να υπάρχει δυνατότητα επαλήθευσης της τήρησής τους.

- **Προτιμήσεις καταναλωτών: κριτήρια και παρακολούθηση**

Τα σήματα και οι αξιώσεις του *θεμιτού εμπορίου* πρέπει να επιτύχουν τους στόχους τους όσον αφορά τους παραγωγούς από τις αναπτυσσόμενες χώρες και να επιτρέψουν στους καταναλωτές να επιλέγουν σωστά. Είναι λοιπόν σαφές ότι χρειάζεται να μελετηθεί και να επανεξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο στηρίζονται, επαληθεύονται και ελέγχονται οι εν λόγω αξιώσεις και τα σήματα είτε από τους ίδιους τους οργανισμούς *θεμιτού εμπορίου*, από ανεξάρτητους φορείς ή άλλους. Στη συνέχεια, θα πρέπει να εξεταστούν οι δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης της παρακολούθησης, επαλήθευσης και ελέγχου τόσο των αξιώσεων όσο και των σημάτων, αφού ληφθούν υπόψη το κόστος και η ωφέλεια και, κυρίως, η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων του *θεμιτού εμπορίου*. Για παράδειγμα, η οδηγία για την παραπλανητική διαφήμιση⁸ μπορεί να αποτελέσει ένα μέσο για την εκ των υστέρων επαλήθευση και τον έλεγχο ώστε να εξασφαλίζεται η επαρκής προστασία των καταναλωτών. Θα πρέπει επίσης να εξεταστεί το ενδεχόμενο της ανεξάρτητης εξωτερικής παρακολούθησης ή συστήματος διαπίστευσης.

- **Ενημέρωση των καταναλωτών**

Για την περαιτέρω ανάπτυξη των πρωτοβουλιών *θεμιτού εμπορίου*, ο καταναλωτής πρέπει να είναι καλύτερα ενημερωμένος για τη διαθεσιμότητα των προϊόντων *θεμιτού εμπορίου* και για την σημασία των σημάτων *θεμιτού εμπορίου*.

- **Εθελοντική συμμετοχή**

Η συμμετοχή σε οποιοδήποτε καθεστώς *θεμιτού εμπορίου* πρέπει να παραμείνει εθελοντική.

- **Συμβατότητα με τον ΠΟΕ**

Όταν η Κοινότητα εξετάζει την περαιτέρω στήριξη/ενέργειες υπέρ του *θεμιτού εμπορίου* θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει έναντι του ΠΟΕ. Τα καθεστώτα του *θεμιτού εμπορίου* πρέπει να λειτουργούν ως θετικά και εθελοντικά κίνητρα και μηχανισμοί του εμπορίου για τη βελτίωση τόσο των κοινωνικών όσο και των περιβαλλοντικών συνθηκών υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης.

- **Διάλογος με το κίνημα του *θεμιτού εμπορίου***

Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο ίδρυσης μιας τυπικής βάσης για τον διάλογο με το κίνημα του *θεμιτού εμπορίου* με στόχο να συζητούνται τα ζητήματα που τονίζονται στην παρούσα ανακοίνωση και η συνδρομή της ΕΕ στην ανάπτυξη του *θεμιτού εμπορίου*.

⁸ Οδηγία 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10ης Σεπτεμβρίου 1984 για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση, ΕΕ L 250 της 19.9.1984.